

Kurt Wickman:

Utplaning och stagnation

Varför växer ekonomierna i väst såpass mycket långsammare nu än under 1950- och 60-talen? Den frågan har under senare år sysselsatt en rad framstående ekonomer och ekonom-historiker. Samtidigt som nya teorier lanserats, har en del äldre stagnationsteorier tagits upp på nytt och moderniserats. Någon consensus om de teoretiska sammanhangen bakom den ekonomiska tillbakagången finns dock knappast.

Detta avspeglas i Kurt Wickmans översikt över olika typer av stagnationsförklaringar i boken *Utplaning och stagnation* (Liber 1983, 106 s, 50 kr). Författarens ansats är lovvärd och ambitiös; att ge en samlad introducerande översikt av "den moderna ekonomiska stagnationsteorin". Men huvudintrycket är tyvärr splittrat och negativt — dels beroende på den nyssnämnda avsaknaden av någon teoretisk consensus, dels på grund av författarens osystematiska sätt att närma sig sin uppgift.

Boken är uppdelad i två avsnitt: ett kortare, där några empiriska drag i den svenska 70-talsutvecklingen redovisas, och ett längre, där olika stagnationsteorier presenteras. Tanken är att den empiriska bilden i första delen skall stimulera till eftertanke vid läsning av de teoretiska kapitlen. Men eftersom empiriavsnittet i huvudsak består av ett antal statistiska serier, som ej knyts ihop med hjälp av något analytiskt resonemang, blir resultatet snarare en *ökad* fragmentarisering av läsarens kunskaper. Varför just de presenterade statistikserierna valts ut, och vilka mekanismer som påverkat dem framgår knappast; inte heller knyts statistiken på ett tillfredsställande sätt ihop med de efterföljande teoretiska avsnitten.

Då det gäller teorikapitlen gör Wickman en noggrann och för dagens läsare nyttig genomgång av centrala resonemang hos vissa äldre ekonomer: Han-

sens teori om de försvinnande investeringstillfällena, Schumpeters vision av en kapitalism som "segrar ihjäl sig", Baran-Sweezys syn på "överskottets" problem och Kaleckis teori om stagnation genom monopolisering. 1970- och 80-talen får representeras av bl a Cornwalls utkast till en post-keynesiansk stagnationsteori, Public Choice-skolans syn på den offentliga sektorns tillväxt såsom en faktor bakom stagnerande produktivitet, samt debatten om resursknapphet och miljöproblem som en orsak till dämpad tillväxt.

De redovisade teorierna presenteras på det stora hela pedagogiskt och rättvisande, och det är säkerligen nyttigt för dagens — alltför ofta doktrinhistoriskt fåkunniga — läsare att upptäcka att även äldre tiders ekonomer kan ha intressanta och givande tankar om långsiktiga tillväxtproblem. Wickman gör här nytta genom att *en passant* avslöja den historiska närsynthet vi så ofta har på vår tids problem.

Icke desto mindre lider även dessa kapitel av brist på sammanhållning och systematik. Till att börja med kan — precis som Wickman själv påpekar — urvalet av teorier diskuteras. Personligen tycker jag att denna den första svenska översikten i ämnet borde kunna vara avsevärt mer fullständig — måhända på bekostnad av en del detaljer i framställningen av de nu utvalda teorierna. Framställningen skulle också ha vunnit på att gå ännu längre tillbaka och mer utförligt redovisa även klassikernas stagnationsteorier. Avgränsningen gentemot ekonomhistorikerna är också väl skarp; nu saknas exempelvis Rostows diskussion om "trendperioder" helt. Likaså behandlas u-landsproblemen styvmoderligt; Lewis' försök att beskriva hur tillväxtförutsättningarna påverkas av relationerna mellan i- och u-länder borde åtminstone

vara värt ett omnämnande.

Det är också noterbart att diskussionen om "långa vågor" helt lyser med sin frånvaro, trots att denna blommat upp igen med stor kraft under 1970-talet. Av Wickmans framställning framgår att stagnationsteorier varit särskilt frekventa under långvariga nedgångsperioder — som under 1930- och 40-talen och under 1970- och 80-talen — men den för många naturliga frågan huruvida denna periodicitet är en avspeglning av den så kallade Kondratjevcykeln tas inte alls upp. Enligt denna teoris förespråkare är nedgången under 70-talet inte någon stagnation som man behöver söka särskilda anledningar till; den är helt enkelt ett tecken på att vi är inne i den långa vågens nedgångsfas. Även om dessa hypoteser i olika sammanhang blivit avvisade, borde debatten åtminstone kommenteras i en bok av detta slag.

Än mer förvånande är att Wickman helt negligerar den viktiga debatt som Abramowitz initierat. Dennes huvudhypotes, framförd i företrädesvis ekonomisk-historiska termer, är att dagens nedgång i hög grad är en reaktion på 1950- och 60-talens unika tillväxt. Förespråkarna för detta synsätt hävdar följaktligen att huvuduppgiften inte är att förklara varför tillväxten dämpats under senare år, utan fastmer vilka faktorer det var som låg bakom den extremt snabba tillväxten under de första efterkrigsdecennierna — och som nu klingat ut.

Som det nu är, är således teoriurvalet en smula ad hoc-mässigt. Det är också

en svaghet att de redovisade teorierna inte presenteras utifrån en sammanhållen grundsyn som kan bidra till att knyta ihop de olika trådarna i framställningen. Läsaren får t ex aldrig riktigt klart för sig i vilket förhållande de olika utvalda förklaringarna står till den dominerande neoklassiska tillväxtteorin — vilken ju, oavsett vad man tycker om den, borde kunna fungera som en naturlig utgångspunkt för en ekonomisk diskussion om stagnationsförklaringar.

De olika hypoteserna vägs inte heller mot varandra. En diskussion om i vilken utsträckning de motsäger eller kompletterar varandra borde kunna föras mer systematiskt. Visserligen gör Wickman i slutkapitlet ett kort försök att sammanfatta diskussionen, men tyvärr blir det alltför summariskt. Till yttermera visso saknas en genomgång av den rika litteratur som på olika sätt försökt kvantifiera olika faktorerers betydelse för dagens tillbakagång, framför allt vad gäller produktivitetens utvecklingen.

Slutsatsen måste därför bli att detta är en bok som man inte förbehållslöst kan rekommendera till läsning såsom introduktion till stagnationsteorier. Den boken väntar fortfarande på att bli skriven. Däremot borde vissa avsnitt av refererande karaktär, om de kompletteras med annan litteratur, kunna användas som bredvidläsning i olika kurser på grundnivå i nationalekonomi och ekonomisk historia.

Civilekonom *Klas Eklund*
Finansdepartementet